

Sosiaali- ja terveysministeriölle, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle, aluehallintovirastoille

Viite: Lapsiperheiden kotipalvelun saatavuus kunnissa

Asia: Lapsiasiavaltuutetun kirjelmä ja tietopyyntö

Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on arvioida ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista Suomessa. Työn perustana on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59 ja 60/1991), joka on lailla voimaan saatettu ihmis-oikeussopimus. Laissa lapsiasiavaltuutetusta (1221/2014) on säädetty lapsiasiavaltuutetun oikeudesta saada muilta viranomaisilta maksutta tehtäviensä hoidon kannalta tarpeellisia tietoja (6 §).

Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 19 §:n mukaan lapsiperheellä on oikeus saada perheen huolenpidon turvaamiseksi kotipalvelua, jos lapsen hyvinvoinnin turvaaminen ei ole mahdollista muun muassa sairauden, synnytyksen, vamman tai erityisen perhetilanteen takia.

Lapsiasiavaltuutettu on lausunnossaan (LAPS/42/2015, 23.11.2015)¹ sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisesta valvontaohjelmasta vuosille 2016–2019 pitänyt tärkeänä, että valvonnassa kiinnitetään erityistä huomiota sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain muutosten toimeenpanon seurantaan ja valvontaan. Sosiaalihuoltolain uudistus sekä samassa yhteydessä tehdyt muutokset lastensuojelulakiin tulivat voimaan vuonna 2015. Uudistuksessa korostettiin muun muassa ennalta ehkäiseviä palveluita. Lapsiasiavaltuutettu piti lausunnossaan valvontaohjelmasta tärkeänä, että uudistettuun lainsäädäntöön perustuvien toimintojen ja toimintatapojen käyttöönottoa olisi tärkeää ohjata ja valvoa erityisellä huolellisuudella, jotta toiminta kokonaisuudessaan muodostuu alusta alkaen yhtenäiseksi ja laadukkaaksi koko maan tasolla.

Lapsiasiavaltuutetulle tulleiden viimeaikaisten yhteydenottojen perusteella lapsiperheiden kotipalvelun saatavuudessa on huomattavia kunta- ja tilannekohtaisia eroja. Tämä asettaa kyseenalaiseksi kansalaisten ja perheiden yhdenvertaisuuden. Esille tulleissa tapausesimerkeissä on viitteitä siitä, että kotipalvelua ei saada tilanteissa, joissa se olisi esimerkiksi lääkärin arvion mukaan ollut tarpeellista.

Perustelut lapsiasiavaltuutetun kannanotoille

Lapsen oikeuksien yleissopimus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita, ellei lapseen soveltuvien lakien mukaan lapsi ole saavuttanut täysi-ikäisyyttä aikaisemmin (1 artikla). Lapsen oikeuksien yleissopimuksen 4 artiklan mukaan sopimusvaltiot ovat sitoutuneet ryhtymään kaikkiin tarpeellisiin lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin ja muihin toimiin yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksien toteuttamiseksi.

Suomen perustuslain (731/1999) 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Säännös ulottaa julkisen vallan turvaamisvelvollisuuden perustuslain 2 luvussa säädettyjen perusoikeuksien ohella myös Suomea velvoittavissa kansainvälisissä sopimuksissa turvattuihin ihmisoikeuksiin. Turvaamisvelvoite ulottuu siten myös lapsen oikeuksien yleissopimuksessa taattuihin oikeuksiin.

Lapsen oikeuksien yleissopimusta tulee tulkita kokonaisuutena. Yleissopimuksen täytäntöönpanoa ja toteutumista valvovan YK:n lapsen oikeuksien komitean mukaan lapsen etu toteutuu, kun kaikki yleissopimuksessa taatut lapsen oikeudet toteutuvat mahdollisimman täysimääräisesti.²

Lapsen oikeuksien komitea on määritellyt seuraavat artiklat perustavanlaatuisiksi yleisperiaatteiksi koko lapsen oikeuksien yleissopimuksen täytäntöönpanossa:

- **lapsen edun ensisijaisuus** kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia (3(1) artikla)
- lapsen **oikeus syrjimättömyyteen** ilman minkäänlaista lapsen, hänen vanhempiansa tai muun laillisen huoltajansa ominaisuuteen tai muuhun seikkaan perustuvaa erottelua (2 artikla)
- lapsen **oikeus osallistua**, vaikuttaa ja tulla kuulluksi ikänsä ja kehitystasonsa edellyttämällä tavalla, erityisesti lapselle on annettava mahdollisuus tulla kuulluksi häntä koskevissa oikeudellisissa ja hallinnollisissa toimissa joko suoraan tai edustajan tai asianomaisen toimielimen välityksellä (12 artikla)
- lapsen **oikeus elämään sekä henkiinjäämiseen ja kehittymiseen** mahdollisimman täysimääräisesti (6 artikla)

Muita asian kannalta keskeisiä artikloja ovat:

- Sopimusvaltiot ovat sitoutuneet takaamaan lapselle hänen hyvinvoinnilleen välttämättömän suojelun ja huolenpidon ottaen huomioon hänen vanhempiansa, laillisten huoltajiensa tai muiden hänestä oikeudellisessa vastuussa olevien henkilöiden oikeudet ja velvollisuudet. Tähän pyrkiessään sopimusvaltiot ovat sitoutuneet ryhtymään kaikkiin tarpeellisiin lainsäädäntö- ja hallintotoimiin. (3(2) artikla)
- Vanhemmillä on ensisijainen vastuu lapsen kasvusta, kehityksestä, jossa tehtävässä lapsen edun on määrättävä heidän toimintaansa. Sopimusvaltion on tuettava vanhempia tässä tehtävässä. (18 artikla)
- Lapsella on oikeus parhaaseen mahdolliseen terveydentilaan. (24 artikla)

Tietopyyntö asiaa koskien

Lapsiasiavaltuutettu tuo jakelussa mainituille tahoille tiedoksi ilmenneen huolen lapsiperheiden kotipalvelun saatavuudesta ja pitää tärkeänä, että valvonnassa asiaan kiinnitetään erityistä huomiota, kuten sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisessa valvontaohjelmasta vuosille 2016–2019 on todettu.

Valtioneuvoston asettama lapsiasianeuvottelukunta käsittelee kokouksessaan 18.5.2016 lapsiperheiden kotipalvelun saatavuutta ja siinä ilmenneitä ongelmia. Lapsiasiavaltuutettu pyytää jakelussa mainituilta tahoilta näkökulmia asiaan viimeistään 9.5.2016 osoitteeseen lapsiasiavaltuutettu@oikeus.fi. Näiden pohjalta tehtävässä yhteenvedossa, joka toimitetaan lapsiasianeuvottelukunnan jäsenille, ei yksilöidä saatuja vastauksia kunnittain tai laajemmin maantieteellisesti.

Jyväskylässä 15.4.2016

Tuomas Kurttila
Lapsiasiavaltuutettu

Merike Helander
Lakimies, lapsiasiavaltuutetun toimisto

JAKELU

Sosiaali- ja terveysministeriö
Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto
Aluehallintovirastot

¹ <http://lapsiasia.fi/tata-mielta/lausunnot-2/lausunnot-2015/lapsiasiavaltuutetun-lausunto-sosiaali-ja-terveydenhuollon-valvontaohjelman-2016-2019-luonnoksesta/>

² http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2015/03/CRS_14.pdf